

**O'SPIRINLIK DAVRIDA KASBGA YO'NALTIRISHNING IJTIMOIIY
PSIXOLOGIK MUAMMOLARI**

Normurodova Munisa Nuriddin qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Pedagogika va psixologiya yo`nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'spirin yoshidagi o'quvchilarni kasbiy shakllanishida psixologik xizmatning roli, kasbiy yo'nalganlik, o'spirin o'quvchida o'zini anglash, kasbiy ko'nikma hamda malakalarni shakllantirish uchun muhim bo'lgan metodlar va ularni qo'llash usullari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: metod, malaka, o'spirinlik davri, motivatsiya, orzu, istak.

Аннотация: В данной статье раскрыта роль психологической службы в профессиональном становлении студентов-подростков, профессиональные направления, методы, важные для формирования самосознания, профессиональных навыков и квалификации у студента-подростка и способы их применения.

Ключевые слова: метод, умение, подростковый возраст, мотивация, мечта, желание.

Abstract: In this article, the role of psychological services in the professional formation of adolescent students, professional direction, methods important for the formation of self-awareness, professional skills and qualifications in the adolescent student and their application methods. explained.

Keywords: method, skill, adolescence, motivation, dream, desire.

KIRISH

Kasb tanlash ilk o'spirindan ikki xil ma'lumotni talab qiladi: kasb dunyosi va har bir kasbga qo'yiladigan talablardan xabardorlik; o'z qobiliyatlari va qiziqishlarini bilish. U ma'lumot ham bu ma'lumot ham ilk o'spirinlarga etishmaydi. Ilk o'spirinlarning hayotiy rejalarini amalga oshirish va kasb tanlashi ijtimoiy sharoitlarga, ayniqsa ota-onaning umumta'lim darajasiga bog'liq..Ilk o'spirin uchun kasb tanlash avvalo axloqiy muammodir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham shaxs mehnat qilish huquqi bilan birga, o'z qobiliyati, layoqati va qiziqishiga ko'ra kasb tanlash huquqiga egaligi ta'kidlangan.

Birinchi bosqich – bolalar o'yinlari bo'lib, unda bola o'ziga har xil kasbiy rollarni qabul qiladi va shu bilan bog'liq xulq-atvorning alohida elementlarini "o'ynaydi".

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-1**

Ikkinchi bosqich – o'smirlik xayoli bo'lib, o'smir orzularida, o'zini u yoki bu qiziqarli asbning namoyondasi sifatida ko'radi.

Uchinchi bosqich - ilk o'spirinlik davrini qamrab oladi – dastlabki kasb tanlashdir. Har xil faoliyat turlari o'smirning qiziqishlari tomonidan saralanadi va baholanadi ("Men tarixiy romanlarni yoqtiraman, tarixchi bo'laman"), keyin qobiliyatlari nuqtai nazaridan kasb tanlashga harakat qilinadi

To'rtinchi bosqich – amaliy qaror qabul qilish, kasb tanlash bosqichi bo'lib, o'z ichiga ikki bosh tarkibiy qismni oladi: avval biror faoliyat bilan shug'ullanish istagi paydo bo'ladi, keyin esa qonkret soha tanlanadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

O'spirin o'quvchida o'zini anglash zamirida o'z-o'zini tarbiyalash istagi tug'iladi va bu ishning yo'llarini topish, ularni kundalik turmushga tadbiiq qilish ehtiyoji vujudga keladi. O'zlariga ma'qul ma'naviy-psixologik qiyofaga ega bo'lish uchun oqilona o'lcham, mezon, vazifalarni bajaruvchi barkamol, mukammal timsol, namuna, yuksak orzu tasvirini qidiradilar. O'spirinda ideallar bir necha ko'rinishda namoyon bo'lishi va aks etishi mumkin. Masalan, ular taniqli kishilarning qiyofalari, badiiy asar qahramonlari timsolida o'zlarida yuksak fazilatlarni gavdalantirishni orzu qiladilar. Bu orzular mazmun jihatidan o'spirin yigitlar va qizlarda farq qilishi mumkin. Masalan, qizlar ko'pincha mehnatkash ayolning, jozibali, nazokatli, iboli, iffatli jamoat arbobining, badiiy asar qahramonining xususiyatlari mujassamlashgan qiyofalarini ideal darajaga ko'taradilar. Ammo ayrim o'quvchilar tarixiy shaxslarning, masalan, baquvvat yo'lto'sar, xiylagar quv josus va boshqalarning salbiy sifatlariga taklid qilishga ham moyil bo'ladilar. Kuzatishlar va hayot tajribalarining ko'rsatishicha, ba'zi xollarda ilk o'spirinlar o'zlarini qo'rqmas, jasur qilib ko'rsatishga, noo'rin harakatlarga moyil bo'ladilar. Ilk o'spirinlar ma'naviy xislatlarga, ahloqiy mezonlar mohiyatiga jiddiy munosabatda bo'ladilar. Masalan, burch, vijdon, g'urur, qadr-qimmat, faxrlanish, ma'suliyat, or-nomus kabi tushunchalarni chuqur tahlil qila oladilar. Lekin hammalari emas. ahloqiy ma'naviy qarashlar, tasavvurlar shakllanishi uchun pedagoglar sog'lom muxit yaratish, barqaror shaxsni tarkib toptirish uchun doimo izlanishlari zarur. Ayrim munozarali tadbirlar puxta o'ylab tashkil qilinishi, ayrim chet el filmlari muxokamasi shular jumlasiga kiradi. Ijtimoiy hayotda uchraydigan yaramas yurish- turishlarga, illatlarga zarba berish pedagoglar jamoasining muhim vazifasi hisoblanadi. O'spirinlarda balog'atga etish tuyg'usi takomillashib borib o'zining o'rnini belgilash vama'naviy dunyosini ifodalash tuyg'usiga aylanadi. Bu hol uning o'zini alohida shaxs ekanligi, o'ziga xos xislatini tan olinishini istashida aks etadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Kasbiy yo'nalganlik nafaqat ijtimoiy, balki psixologik muammo hamdir. Psixologiyada kasbiy yo'nalganlik bo'yicha uch nazariy nuqtai nazar mavjud.

Birinchi nuqtai nazar faoliyatning muvaffaqiyati va usullari bog'liq bo'lgan individual xususiyatlarning amaliy o'zgarmasligi va barqarorligi haqida g'oyaga asoslangan. Bunda birinchi tomondan, u yoki bu ishga mos insonlarni kasbga yo'llash va tanlashga urg'u beriladi, ikkinchi tomondan u yoki bu insonning individual xususiyatlariga mos kasblarni tanlashda namoyon bo'ladi. Kasbiy yo'nalganlik Psixologiyada kasbiy yo'nalganlik bo'yicha uch nazariy nuqtai nazar mavjud.

Ikkinchi nuqtai nazar qobiliyatlarni maqsadga muvofiq shakllantirish g'oyasidan kelib chiqadi, bunda har bir insonning muhim xislatlarini rivojlantirish nazarda tutiladi. Yuqorida keltirilgan bu ikki nuqtai nazar ham har xil shakllantirilishi mumkin, lekin ularning umumiy metodologik kamchiligi shundaki, individuallik va mehnat faoliyati o'zaro bog'liq bo'lmagan, bir-biriga qarama-qarshi, biri ikkinchisini albtata bo'ysundiradigan kattaliklar sifatida qaraladi. Kasbiy yo'nalganlik Psixologiyada kasbiy yo'nalganlik bo'yicha uch nazariy nuqtai nazar mavjud.

Uchinchi nuqtai nazar psixologiyadagi ong va faoliyatning birligi tamoyilidan kelib chiqadi, faoliyatning individual uslubini shakllantirishga yo'naltirilgan. Ushbu konsepsiya E.A.Klimov ilgari surgan quyidagi qarashlarga asoslanadi: Faoliyatning muvaffaqiyati uchun muhim bo'lgan amaliy tarbiyalanmaydigan shaxsiy (psixologik) xislatlar mavjud. Kasbiy faoliyat sharoitlariga moslashishning mehnat mahsuldorligi bo'yicha bir xil bo'lgan, har xil usullari mavjud. Alohida qobiliyatlarning kuchsiz ifodalanganligini mashq qilish yoki boshqa qobiliyatlar yoki ish usullari yordamida bartaraf etishning keng imkoniyatlari mavjud. (sekin javob qaytarish qobiliyatini tayyorlanish tadbirlaridagi o'ta diqqatlilik bilan to'ldirish mumkin; bir sharoitdagi faoliyatning susayishini, inson sun'iy ravishda faoliyatni o'zgartirishi mumkin – harakatlar tartibini o'zgartirishi yoki ob'ektlar ranglarini o'zgartiradi deb tasavvur qilishi mumkin). 4 Shaxsning individual o'ziga xosligini hisobga olgan holda qobiliyatlarni shakllantirish zarur, tashqi sharoitlarni hisobga olgan holda ichki sharoitlarni rivojlantirish. Ilk o'spirinlik yoshidagi o'quvchilarda nazariy tafakkurni shakllantirishda to'garak va mashg'ulotlar muhim rol o'ynaydi. O'spirin o'quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantirish uchun o'qituvchilar, sinf rahbarlarning siymolari muxim rol o'ynaydi.

Xulosa:

Shunga ko'ra gar kim qobiliyatiga yarasha kasb-qunar tanlasa, bu sohada muvaffag'iyatli meqnat qilsa, ijtimoiy turmush taraqqiyotiga muhim qissa qo'shgan bo'ladi. O'spirinlar u yoki bu kasbni o'z ixtiyorlari bilan ongli ravishda tanlashlari

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-1**

uchun ular mustag'illik, dadillik, qat'iylik, o'zini tuta bilish, chidamlilik, sabr-toqat kabi irodaviy xislatlarga ega bo'lishlari kerak. Meqnat qilishda muqaddas burchni bajarish istagi, mag'sadning aniqligi, qunar o'rganishga ishtiyoqmandlik mazkur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'oziev E. Psixologiya. T.1994.
2. Karimova V. M. Psixologiya.- Toshkent-2000.
3. 3 Nishonova Z. T. , Alimbaeva M. V. Psixologik xizmat. -Toshkent-Fan va texnologiya markazi, 2014